

УДК 930.2: 94(477.83)«1918/1919»

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/85-2-3>**Юлія МАТІЇВ,***orcid.org/0000-0003-2409-1552**викладач кафедри іноземних мов та військового перекладу
Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного
(Львів, Україна) matiivjuliya@ukr.net*

ВНЕСОК ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ У РЕАЛІЗАЦІЮ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ (ЛИСТОПАД 1918 Р. – ЧЕРВЕНЬ 1919 Р.)

У статті проаналізовано соціальну політику Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР), зокрема її вплив на суспільні процеси та економічний розвиток регіону у контексті діяльності політичних партій. Досліджено ключові аспекти державної політики, спрямованої на вирішення нагальних соціальних проблем, що поставили перед новоутвореною державою. Розглянуто основні напрямки реформ, серед яких особливу увагу приділено аграрному питанню, трудовому законодавству, освітній сфері та медичному забезпеченню населення. Охарактеризовано політичні та економічні виклики, що ускладнювали реалізацію соціальних ініціатив, серед яких воєнні дії, обмеженість фінансових ресурсів, а також відсутність усталеної адміністративної системи. Доведено, що попри прагнення уряду до впровадження прогресивних соціальних змін, їх реалізація часто була ускладнена як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками. З'ясовано, що однією з ключових проблем стало вирішення аграрного питання (земельна реформа – стратегічно важлива), проте через нестачу ресурсів її впровадження не набуло належного масштабу. Констатовано, що незважаючи на декларовані права та соціальні гарантії для робітників, їхній реальний соціальний статус залишався нестабільним через складну економічну ситуацію. Проаналізовано освітню політику уряду ЗУНР, яка, хоча й мала на меті розширити доступ до знань та українізацію освіти, зіштовхнулася з кадровими проблемами та недостатнім фінансуванням, досліджено стан медичного забезпечення населення. Відзначено, що відсутність стабільного економічного підґрунтя значно уповільнило реалізацію соціальних реформ, що, у свою чергу, призвело до зростання соціальної напруги. Констатовано, що досвід ЗУНР демонструє значні виклики у сфері впровадження соціальної політики у період становлення держави та свідчить про необхідність врахування економічних і військово-політичних чинників у процесі проведення реформ.

Ключові слова: ЗУНР, ЗОУНР, соціальна політика, політичні партії, УНДП, УРП, УСДП, польсько-українська війна, реформи, соціально-економічні процеси.

Yuliia MATIIV,*orcid.org/0000-0003-2409-1552**Lecturer at the Department of Foreign Languages and Military Translation
Hetman Petro Sahaidachnyi National Ground Forces Academy
(Lviv, Ukraine) matiivjuliya@ukr.net*

THE CONTRIBUTION OF POLITICAL PARTIES TO THE IMPLEMENTATION OF THE SOCIAL POLICY OF THE WESTERN UKRAINIAN PEOPLES' REPUBLIC (NOVEMBER 1918 – JUNE 1919)

The article analyzes the social policy of the Western Ukrainian People's Republic (WUPR), in particular its impact on social processes and economic development of the region in the context of the activities of political parties. The key aspects of the state policy aimed at solving urgent social problems faced by the newly formed state are studied. The main directions of reforms are considered, with special attention paid to the agrarian issue, labor legislation, education and health care. The author characterizes the political and economic challenges that complicated the implementation of social initiatives, including military operations, limited financial resources, and the lack of an established administrative system. It is proved that despite the government's desire to introduce progressive social changes, their implementation was often complicated by both external and internal factors. It is found that one of the key problems was the solution of the agrarian issue (land reform is strategically important), but due to lack of resources, its implementation did not reach the proper scale. It is stated that despite the declared rights and social guarantees for workers, their actual social status remained unstable due to the difficult economic situation. The author analyzes the educational policy of the ZUNR government, which, although aimed at expanding access to knowledge and Ukrainization of education, faced personnel problems and insufficient funding, and examines the state of health care for the population. It is noted that the lack of a stable economic foundation has significantly slowed down the implementation of social reforms, which, in turn, has led to an increase in social tension. It is stated that the experience of the ZUNR demonstrates significant challenges in the implementation of social policy during the formation of the State and indicates the need to take into account economic and military-political factors in the process of reforms.

Key words: ZUNR, ZOUNR, social policy, political parties, UNDP, URP, USDP, Polish-Ukrainian war, reforms, socio-economic processes.

Постановка проблеми. Західно-Українська Народна Республіка (ЗУНР), проголошена 1 листопада 1918 р., стала важливим етапом в історії української державності. Держава, що постала на уламках Австро-Угорської імперії, намагалася реалізувати масштабні соціальні реформи, спрямовані на покращення усіх сфер життя місцевого населення. У реалізації соціальної політики ЗУНР взяли участь провідні галицькі політичні партії – Українська національно-демократична партія (УНДП), Українська радикальна партія (УРП), Українська соціал-демократична партія (УСДП). Завдяки їх зусиллям, незважаючи на збройний конфлікт із Польською державою та нестачу фінансових ресурсів, здійснено спробу втілити низку реформ у сфері соціального захисту, освіти, охорони здоров'я, трудових відносин, а також аграрної політики.

Аналіз досліджень. Соціальна політика ЗУНР – малодосліджена в українській та зарубіжній історіографії проблема, основні аспекти якою розкриті, здебільшого в узагальнюючих наукових працях, а також розвідках, які присвячені окремим аспектам соціально-економічної політики ЗУНР. У контексті досліджуваних процесів заслуговують на увагу праці О. Гай-Нижника (Гай-Нижник, 2009), Л. Давибіда (Давибіда, 2019), О. Сапіги (Сапіга, 2011), Л. Шологон (Шологон, 2009), Р. Тимченка (Тимченко, Тимченко, 2012), Д. Пугача (Пугач, 2023), В. Виздрика, О. Мельник (Виздрик, Мельник, 2019) та ін. Джерельна основа статті – архівні документи Центрального державного архіву вищих органів влади та управління (ЦДАВО України), Державного архіву Львівської області (ДАВО), урядові документи, матеріали періодичної преси, спогади сучасників подій.

Мета статті – охарактеризувати соціальну політику ЗУНР крізь призму діяльності політичних партій (УНДП, УРП, УСДП).

Виклад основного матеріалу. Соціальна політика держави – це сукупність заходів і програм, спрямованих на забезпечення соціального захисту населення, покращення життєвих умов і забезпечення рівних можливостей для всіх громадян (Чанишева, 2020). Вона охоплює такі аспекти, як соціальне забезпечення, медичне обслуговування, освіта, зайнятість, житлові умови та інші програми, спрямовані на соціальну підтримку і розвиток суспільства. Окреслені напрями стали одними з провідних у діяльності політичних партій, які входили до складу уряду ЗУНР – Державного секретаріату.

Попри розбіжності в підходах, політичні партії (УНДП, УРП, УСДП) зосередили зусилля навколо

вирішення ключових питань у соціальній сфері, які стосувалися:

- аграрної реформи (планувалося провести розподіл великих земельних маєтків серед селян; ухвалено закон про експропріацію (вилучення) земель у великих землевласників без викупу);

- підтримки соціально незахищених верств (надання допомоги родинам загиблих у війні: організація підтримки для бідних, сиріт та поранених військових);

- реформи освітньої сфери (запровадження української мови як офіційної у школах та державних установах; відкриття українських шкіл, підготовка національних педагогічних кадрів);

- реформи законодавства у трудовій сфері (регулювання робочого часу (впровадження 8-годинного робочого дня; захист прав робітників, поліпшення умов праці);

- трансформації системи охорони здоров'я (організація медичної допомоги для військових і цивільного населення, спроби покращення санітарних умов у містах).

Аграрне питання було одним із найважливіших у соціальній політиці ЗУНР, оскільки переважна більшість населення не тільки Галичини, але й Буковини та Закарпаття проживала у сільській місцевості та займалася сільським господарством. Без сумніву, українські селяни потерпали від малоземелля, тоді як значні земельні володіння перебували в руках польських, угорських та австрійських землевласників. Спільним для політичних партій, які входили до складу уряду ЗУНР, стало прагнення ліквідувати соціальну несправедливість у розподілі землі та бажання надати селянам більше прав на користування нею.

Зокрема, УНДП виступала за поступове реформування аграрної системи та легальне вилучення землі у великих землевласників. Члени цієї політичної партії підтримували ідею конфіскації маєтків польських та австрійських магнатів без викупу, проте з чітким державним контролем розподілу земель. УРП вимагала повної ліквідації великого землеволодіння та негайного розподілу земель серед селян, наполягала на тому, що вся земля має стати власністю селянських громад без компенсації поміщикам. Її представники активно підтримували закон про експропріацію земель без викупу від 14 квітня 1919 р. Водночас УСДП орієнтувалася на ідеї соціальної рівності та колективізації сільського господарства, пропонувала створення кооперативних господарств на основі експропрійованих земель, закликала до запровадження державного контролю над розподілом землі, щоб уникнути її викупу багатими селянами.

Першим кроком політичних партій у сфері реалізації реформ в аграрній сфері стало створення 10 листопада 1918 р. Державного секретаріату земельних справ, який очолив Лев Бачинський (УНДП). Уже на початку січня 1919 р. на сесії УНРади у Станіславові була створена земельна комісія для розробки аграрного законопроекту, до складу якої ввійшла низка політичних діячів: С. Данилович, С. Вітик, А. Шмігельський, П. Шекерик-Доників, Т. Старух, Л. Петрушевич, С. Онишкевич, І. Макух та ін. (Виздрік, Мельник, 2019) 11 січня 1919 р. був опублікований декрет, який забороняв продаж, купівлю та оренду великих земельних ділянок до остаточного ухвалення аграрного закону (ДАЛО, Ф. 257. Оп. 1. Спр. 1483. Арк. 3).

Проекти земельної реформи жваво обговорювалися на засіданнях політичних партій (Ухач, 2018). Для прикладу, віце-президент УНРади Л. Бачинський вважав, що юридично вона не повинна взагалі розповсюджуватися на Галичину, бо була прийнята до укладення Акту соборності. Він наголосив на необхідності поділу землі між мало- і безземельними селянами. С. Данилович, навпаки, виступив з проектом передачі великого землеволодіння громадам для колективного господарювання (Ухач, 2018). Державний секретар І. Макух пропонував надрукувати найбільш обговорювані проекти земельної реформи УНРади, які запропонували члени УРП Л. Бачинський та С. Данилович, і поширити їх серед селян для ознайомлення та внесення пропозицій (Виздрік, Мельник, 2019).

14 квітня 1919 р. Українська Національна Рада ухвалила закон про експропріацію (вилучення) земельних володінь великих поміщиків без викупу (Земельний закон). Основні положення аграрної реформи передбачали:

- конфіскацію великих приватних земельних маєтків площею понад 40 гектарів (в окремих випадках – понад 100 гектарів);
- передачу цієї землі українським селянам без викупу або за символічну плату;
- заборону продажу конфіскованої землі спекулянтам і забезпечення справедливого розподілу;
- визначення пріоритетного права отримання землі для малоземельних селян, ветеранів війни та сімей загиблих вояків Української Галицької Армії (УГА);
- збереження державної власності на ліси, ріки та природні багатства, що мало запобігти безконтрольному використанню ресурсів;
- обмеження права іноземців на володіння землею, що мало зменшити польський, угорський та австрійський вплив у сільському господарстві (Земельний закон, 1919).

Попри прогресивність реформи, її реалізація стикалася з численними труднощами, базовими із яких стали: тривала війна з Польською державою ускладнювала запровадження нововведень; відсутність чітко організованої системи управління гальмувала перерозподіл земель; польські землевласники активно противилися конфіскації; збройний конфлікт призвів до швидкої втрати контролю над територією ЗУНР.

Зважаючи на важкі економічні та воєнні умови, уряд ЗУНР розпочав низку соціальних ініціатив, спрямованих на *допомогу селянам, робітникам, ветеранам Першої світової та польсько-української війн, вдовам, сиротам та інвалідам*. Передусім, для запровадження жорсткого регулювання у сфері економіки й поповнення державної скарбниці було монополізовано продаж зерна, хлібопекарських виробів, великої й малої рогатої худоби, свиней, картоплі, шкіри, цигарок, спирту, соди, цукру, сірників, а також встановлено мито й монополні оплати на реалізацію тютюнових виробів, солі й пороху (Тимченко). «Восени 1918 р. західно-українська влада одержавила всі склади та запаси продовольчих і товарів першої необхідності, а колишнім власникам виплатила компенсацію, – зазначав Р. Тимченко. – Тепер населення отримало можливість купувати товари через відкриті державні магазини. Незважаючи на це, уже взимку відчувалася нестача харчів, особливо борошна й цукру, оскільки через Галичину проходив нескінченний потік колишніх військовополонених, яких треба було нагодувати, а також через грабежі та захворювання. Тому навесні 1919 р. уряд ЗУНР змушений був піти на принциповий крок – введення двох пісних днів: у середу й п'ятницю заборонялося продавати і вживати м'яса» (Тимченко).

Особливу увагу уряд ЗУНР приділив допомозі військовим та їхнім родинам, оскільки після завершення Першої світової війни чимало українських вояків залишилися інвалідами. Новостворена українська держава намагалася надавати їм матеріальну допомогу, забезпечувати реабілітацію та сприяти працевлаштуванню. Для вдів і сиріт передбачалися виплати та підтримка, а також надання безкоштовної освіти для дітей загиблих воїнів. Було відкрито притулки та дитячі будинки для сиріт, фінансовані державою та громадськими організаціями. «Масова мобілізація чоловіків та повернення додому частини з них інвалідами викликало труднощі в обробітку селянського господарства. Вимушена евакуація частини жителів із прифронтових зон (наприклад, у Рудківський повіт прибували переселенці із Городеччини, Хирова, Львова), збільшення кількості вдів та

сиріт зумовлювали виникнення малозабезпечених груп, які потребували державної опіки. Одним із елементів політики ЗУНР і стало надання матеріальної допомоги таким особам», – резюмував Д. Пугач (Пугач, 2023).

Водночас, як зазначав учений, найбільш актуальним та болючим було питання виплати так званих військових причинків – грошової компенсації сім'ям мобілізованих до армії чоловіків (Пугач, 2023). 28 січня 1919 р. на черговому засіданні уряду розглядалася пропозиція надання цієї допомоги (Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923, 2001: 62). Згідно із протоколом засідання державний секретар військових справ погодив виплату військових причинків – було вирішено просити УНРаду прийняти відповідний закон.

Щодо конкретних ініціатив політичних партій, варто зазначити, що УНДП, яка мала найбільший вплив на уряд, ініціювала розробку законодавчих актів щодо фінансової підтримки родин загиблих воїнів. Партія активно працювала над створенням системи медичного обслуговування, яка б забезпечила безкоштовну або пільгову допомогу для населення. Водночас УРП та УСДП вимагали створення державної програми з боротьби з епідеміями (після війни на західноукраїнських землях поширювалися тиф та туберкульоз), а УНДП і УРП підтримували ідею соціального забезпечення для літніх людей та людей з інвалідністю (розпочато роботу над створенням державних пенсійних виплат, хоча через короткий період існування ЗУНР ця реформа не була реалізована).

У роки ЗУНР проведено *реформи законодавства у трудовій сфері*. Зокрема УНДП, УРП, УСДП ініціювали законодавчі акти, які сприяли: встановленню максимальної тривалості робочого дня до 8 годин з обов'язковими перервами (Вістник державних законів і розпорядків Західної Облaсті Української Народної Республіки, 1919: 59); обмеженню нічної праці (заборона працювати у нічний час без згоди працівника або ж обов'язкової компенсації; введенню права на оплачувані відпустки для робітників та службовців; встановленню заборони на використання жінок у важких або шкідливих умовах праці; впровадженню системи соціального страхування для працюючих, що забезпечувало допомогу у випадку хвороби чи тимчасової непрацездатності; забезпеченню безкоштовного доступу працівників до медичної допомоги; встановленню обмеження щодо праці неповнолітніх та ін. (Куриляк, Овчар, 2022).

Щодо здобутків кожної з політичних партій – УРП, зокрема, виступала за широкі соціальні реформи, зокрема пропонувала скоротити робо-

чий день та сприяла підвищенню рівня оплати праці. Завдяки її впливу було ухвалено рішення про запровадження 8-годинного робочого дня та поліпшення умов праці робітників. УСДП, яка власне й орієнтувалася на робітничий клас, наполягала на захисті трудових прав робітників, домагалася організації профспілок і запровадження державного страхування. Саме її представники ініціювали розгляд законопроектів про допомогу безробітним і регулювання відносин між працівниками та роботодавцями.

Однак, як зазначають сучасні українські учені, вказані «реформи були проведені надто пізно і уряд ЗОУНР втратив дорогий час, а соціальна напруга зростала, про що свідчить діяльність опозиційного Українській Національній Раді (УНРаді) Селянсько-робітничого союзу (СРС)», який виступав за організацію робітників і селян у Раді, переобрання уряду й введення до УНРади представників СРС (Тимченко). Зрештою, УНРада змушена була прийняти низку вимог опозиції (проголошення земельного закону, встановлення 8-годинного робочого дня, вибори до сейму) (Тимченко).

ЗУНР прагнула також створити *національну систему освіти, доступну для всіх верств населення*. Освіта перейшла під контроль Державного Секретаріату освіти та віросповідань, який очолював Олександр Барвінський (УНДП) (Західно-Українська народна республіка 1918–1923, 2003: 220). Базові законодавчі акти з питань організації освіти були ухвалені урядом після злуки ЗУНР і Української Народної Ради (УНР) 22 січня 1919 р. Л. Шологон констатувала, що «закон УНРади про основи шкільництва від 13 лютого 1919 р. встановив найважливіші засади освітньої політики держави, які полягали в запровадженні обов'язкового вивчення української мови в усіх навчальних закладах держави, організації достатньої кількості шкіл для національних меншин, створенні передумов для функціонування приватного шкільництва, надання педагогам статусу державних службовців, що суттєво підвищувало їх становище в суспільстві» (Шологон, 2009).

Таким чином, українська мова стала державною – усі навчальні заклади переводилися на українську мову викладання, вона стала обов'язковою мовою в освіті, адміністрації та судочинстві (Лозинський, 1922). Водночас розширено мережу українських шкіл та україномовних гімназій. Ухвалено рішення про створення нових учительських семінарій для підготовки педагогічних кадрів (Заряджене Державного Секретаріату освіти і віросповідань в справі тимчасових змін научних плянів, 1919: 8).

На місцевому рівні активно функціонували повітові шкільні ради. А. Королько зазначав з цього приводу писав: «Дотримуючись норм офіційного законодавства ЗУНР, були сформовані повітові шкільні ради, які відали організацією педагогічної справи краю. Незважаючи на труднощі у відновленні навчального процесу... (відмова педагогів, переважно польської національності, служити українській національній школі; низка учителів української національності перебували на фронтах українсько-польської війни 1918–1919 рр.), все ж вдалося налагодити навчання: на спорожнілі місця польських учителів були запрошені молоді українські педагоги, які раніше не могли отримати посад, хоч мали відповідну кваліфікацію...» (Королько, 2018).

Важливий захід уряду ЗУНР – впровадження обов'язкової початкової освіти для дітей, що, зокрема, передбачало:

- навчання українською мовою, що сприяло подоланню наслідків політики полонізації;
- державне фінансування початкові школи з метою забезпечення доступу до освіти дітей у сільській місцевості;
- безкоштовну освіту, особливо для дітей із бідних сімей та сиріт;
- відкриття нових українських шкіл у населених пунктах, де їх раніше не було;
- контроль за навчальними програмами та їх відповідністю національним інтересам.
- державне забезпечення підручниками та навчальними матеріалами;
- підготовку учителів та їхню фінансову підтримку (Шологон, 2009).

У період існування ЗУНР здійснено низку *реформ у сфері охорони здоров'я*, спрямованих на покращення медичних послуг та доступу до них. Було створено Державний секретаріат суспільного здоров'я (очолив Іван Куровець (УНДП)), який займався реформуванням медичної галузі та створенням державної системи охорони здоров'я, яка охоплювала усі верстви населення (Павлишин, 2009). Відзначимо, що організатор «Сокола-Батька» Іван Боберський небезпідставно відзначав, що в уряді тих часів добре працювали тільки два міністерства – медицини і залізничного транспорту (Якимович, 2017: 140).

Безпосередньо у повітах організація медичного забезпечення була покладена на повітових комісарів (Давибіда, 2019). Їхні повноваження і обов'язки окреслено 1 грудня 1918 р. в «Обіжнику Ради державних секретарів до державних повітових комісарів про їх обов'язки та права», де відзначено, що «для збереження народного здо-

ровля державні комісари повітові доложать всяких зусиль, щоби в кожному повіті було відповідне число лікарів. Про стан здоров'я в повіті треба прекладати Державному секретаріатові місячні звіти» (Гай-Нижник, 2009: 79).

Після відступу українського війська зі Львова і розгортання широкомасштабної польсько-української війни, медична служба формувалася відповідно до реорганізації структури Української Галицької Армії (УГА). Поряд із браком фахово підготовлених офіцерів вищого командного складу, відчувалась недостатня кількість військових спеціалістів в окремих структурних підрозділах УГА, зокрема у медичній службі (Сорока, 2012). З цього приводу О. Сорока відзначала: «Медична служба ЗУНР потерпала від кадрової проблеми, яка ускладнювалася тим фактом, що більшість цивільних лікарів польської національності, які за австрійської влади мешкали і працювали у Східній Галичині, відмовлялися працювати в українських військових госпіталях. Після листопадового перевороту 1918 р. весь тягар медичної допомоги ліг на національні медичні кадри» (Сорока, 2012).

Все ж, у складних умовах, урядом ЗУНР запроваджено безкоштовну медичну допомогу для військовослужбовців та їхніх родин, організовано мережу військових шпиталів для лікування поранених у ході бойових дій (ЦДАВО України. Ф. 3982. Оп. 1. Спр. 12. Арк. 15). Активно також працювали польові медичні бригади, які надавали допомогу як військовим, так і цивільному населенню. Медичний персонал отримував підтримку у вигляді спеціального забезпечення харчами та ліками (Трембіцький, 1975: 16–25). Однак, потрібно констатувати, що клініки працювали доволі неефективно. «У спадок від Австро-Угорської монархії республіці дісталася напівзруйнована війною мережа лікувальних закладів, – зауважував Л. Давибіда. – Станом на 1918 р., існувало всього 27 загальних шпиталів у 46 повітових містах Східної Галичини. Однак стан медичних закладів не відповідав санітарним вимогам. Чимало госпіталів були в напівзруйнованому стані і не могли приймати пацієнтів. Зокрема, шпиталь у м. Бродах стояв напівпорожнім, бо в ньому не функціонувало опалення у трьох великих палатах. Практично всі лікувальні заклади потребували ремонту, їм не вистачало інструментів, ліків, білизни та харчів. Навіть збільшення оплати за лікування з 5 до 8 крон денно у третьому класі та з 10–15 до 20–25 крон – у першому не змінило того факту, що більшість шпиталів залишалися дотаційними і не могли проіснувати без держав-

них позик, як-от лікарня у м. Долині. Це було пов'язано з подорожчанням продуктів харчування та відсутністю в населення коштів для оплати лікування» (Давибіда, 2019).

Державний секретаріат здоров'я сприяв розширенню мережі лікарень та амбулаторій у сільській місцевості. Введено практику підготовки санітарів та медичних працівників у прискореному темпі та запроваджено державний контроль над цінами на медикаменти для того, щоб уникнути спекуляції (ЦДАВО України. Ф. 3982. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 222). Організовано постачання ліків у регіони, що найбільше постраждали від бойових дій. Значну увагу приділено боротьбі з епідеміями, особливо тифу та холери, які поширювалися внаслідок воєнних дій. Було розгорнуто кампанії з вакцинації населення, що допомогло знизити рівень інфекційних захворювань (ЦДАВО України. Ф. 3982. Оп. 1. Спр. 13. Арк. 30).

Значні зусилля уряд ЗУНР спрямовав на т. зв. «санітарну просвіту населення», зокрема щодо гігієни та профілактики інфекційних хвороб. Важливий крок влади – створення спеціальних закладів для лікування психічно хворих та осіб із хронічними захворюваннями (активно залучалися приватні лікарі та медичні організації до надання медичних послуг). Водночас створено мобільні медичні групи, які виїжджали в сільські громади для надання допомоги. Відкрито й нові аптеки та розширено мережу аптечних пунктів у віддалених регіонах (ЦДАВО України. Ф. 3982. Оп. 1. Спр. 20. Арк. 3).

Висновки. Соціальна політика ЗУНР була доволі прогресивною та відповідала запитам суспільства, однак її реалізація відбувалася в умовах політичної нестабільності, польсько-української війни та економічної кризи. Складна військово-політична ситуація змушувала уряди ЗУНР (ЗОУНР) зосереджувати ресурси на боротьбі за незалежність, а не на розбудові соціальних інституцій. Запізнення з реалізацією соціальних реформ призвело до соціального невдоволення та посилення впливу радикальних сил, зокрема Селянсько-робітничого союзу. Основні соціальні реформи ЗУНР охоплювали аграрну, освітню, медичну та трудову сфери, а також соціальний захист незахищених верств населення. Політичні партії Галичини – УНДП, УРП, УСДП брали активну участь у розробці та впровадженні цих реформ. Аграрна реформа, що передбачала експропріацію поміщицьких земель без викупу, була соціально справедливою, проте її реалізація ускладнювалася, зважаючи на опір певних верств населення. Робітниче законодавство забезпечувало 8-годинний робочий день, соціальні гарантії та ін., що відображало європейські тенденції того часу (через економічний спад і воєнні дії, положення здебільшого залишалися декларативними). Водночас реформа освітньої сфери сприяла національному відродженню, українізації навчального процесу та підготовці педагогічних кадрів. Певний імпульс для розвитку отримала медицина, зокрема через покращення доступу до послуг для незахищених верств населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виздрик В., Мельник О. Аграрна політика уряду ЗУНР (ЗОУНР). Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 32. 2019. С. 211–221.
2. Вістник державних законів і розпорядків Західної Облaсті Української Народної Республіки. 1919. Вип. 8. 30 цвітня. С. 59.
3. Гай-Нижник П. Налагодження державної служби в добу Української революції. Державна служба України в історичному контексті: проблеми становлення та розвитку: збірник текстів виступів на науково-практичній конференції (м. Київ, 18 листопада 2008 р.). Київ, 2009. С. 70–85.
4. Гай-Нижник П. Формування органів державної влади та управління ЗУНР (1918–1920 рр.). Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. К.: Українське агенство інформації та друку «Рада», 2009. Вип. XXIII. С. 326–348.
5. Давибіда Л. Охорона здоров'я в Західно-Українській Народній Республіці: історико-антропологічні аспекти. Галичина. № 32. 2019. С. 83–91.
6. Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО). Ф. 257. Оп. 1. Спр. 1483. Арк. 3.
7. Заряджене Державного Секретаріату освіти і віросповідань в справі тимчасових змін научних плянів. Вісник Державного Секретаріату освіти і віросповідань. Ч. 1. 1919. Березень. С. 8.
8. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали: у 5 т. / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001. Т. 2. 262 с.
9. Земельний закон. Републіка. 1919. 8 травня. С. 5.
10. Королько А. Культурно-освітня діяльність Українських повітових шкільних рад Покуття періоду ЗУНР (листопад 1918 – травень 1919 рр.). Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. 2018. № 1. С. 80–97.
11. Куриляк В., Овчар М. Боротьба за державну самостійність українських земель як результат діяльності Західно-Української Народної Республіки. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки. Том 33 (72) № 3 2022. С. 56–62.

12. Лозинський М. Галичина в рр. 1918–1920. Відень, 1922. 228 с.
13. Павлишин О. Іван Куровець. *Західно-українська народна республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті.* 2009. С. 139–141.
14. Пугач Д. Реалізація соціальної політики ЗУНР (на матеріалах Рудківського повіту). Галичина. Вип. 36. 2023. С. 61–69.
15. Сапіга О. Кадрове забезпечення медичної та санітарної служби УГА в 1918–1920 рр. Військово-науковий вісник. 2011. Вип. 14. С. 93–107.
16. Сорока О. Державне регулювання медичної діяльності на Прикарпатті в період правління Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Інвестиції: практика та досвід. № 23. 2012. С. 111–113.
17. Тимченко Р. Державне будівництво та політико-економічні перетворення ЗУНР (листопад 1918 – червень 1919 рр.). URL: https://www.hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/3_2022/9.pdf&ved=2ahUKewjq-7WkjqGMAxUoLRAIHcB6GG8QFnoECCkQAQ&usg=AOvVaw31YDAVFSTp0VPNeVin-8Kd
18. Тимченко Р. Соціально-економічна політика ЗУНР. *Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 рр.* 2012. Випуск 8. С. 164–175.
19. Трембіцький В. Санітарно-медична справа в Україні. Санітарно-червоно-хресна служба в Галицькій державі. Вісті комбатанта. Торонто; Нью-Йорк, 1975. Ч. 2. С. 16–25.
20. Ухач В.З. «Найголовніша жура нашої власті»: земельна реформа у державотворенні ЗУНР (ЗОУНР. Тенденції і перспективи розвитку інститутів права та держави. Київ: АртЕк, 2018. С. 285–288.
21. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). Ф. 3982. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 222.
22. ЦДАВО України. Ф. 3982. Оп. 1. Спр. 12. Арк. 15.
23. ЦДАВО України. Ф. 3982. Оп. 1. Спр. 13. Арк. 30.
24. ЦДАВО України. Ф. 3982. Оп. 1. Спр. 20. Арк. 3.
25. Чанишева Г. Соціальна політика: поняття, цілі та правове забезпечення. Підприємництво, господарство і право. Вип. 11. 2020. С. 80–85.
26. Шологон Л. Освітні процеси в Західно-Українській Народній Республіці. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 18. 2009. С. 240–248.
27. Якимович Б. Постаць Івана Куровця в політико-державницькому просторі Галичини (кінець XIX – перша третина XX ст.). Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2017. Вип. 29. С. 132–150.

REFERENCES

1. Vyzdryk, V., Melnyk, O. (2019) Ahrarna polityka uriadu ZUNR (ZOUNR). [Agricultural policy of the Government of the West Ukrainian People's Republic (ZUNR)]. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist.* Їрр. 32. S. 211–221. [in Ukrainian].
2. Vistnyk derzhavnykh zakoniv i rozporiadkiv Zakhidnoi Oblasti Ukrainskoi Narodnoi Respubliky [Bulletin of State Laws and Regulations of the Western Region of the Ukrainian People's Republic]. 1919. Vyp. 8. 30 tsvitnia. S. 59. [in Ukrainian].
3. Hai-Nyzhnyk, P. (2009) Nalahodzhennia derzhavnoi sluzhby v dobu Ukrainskoi revoliutsii. [Establishment of the Civil Service in the Era of the Ukrainian Revolution]. *Derzhavna sluzhba Ukrainy v istorychnomu konteksti: problemy stanovlennia ta rozvytku: zbirnyk tekstiv vystupiv na naukovykh konferentsii (m. Kyiv, 18 lystopada 2008 r.).* 70–85. [in Ukrainian].
4. Hai-Nyzhnyk, P. (2009) Formuvannia orhaniv derzhavnoi vlady ta upravlinnia ZUNR (1918–1920 rr.). [Formation of State Authorities and Governance of the ZUNR (1918–1920)]. *Zbirnyk naukovykh prats Naukovo-doslidnoho instytutu ukrainoznavstva. XXIII.* 326–348. [in Ukrainian].
5. Davybida, L. (2019) Okhorona zdorovia v Zakhidno-Ukrainskii Narodnii Respublitsi: istoryko-antropolohichni aspekty. [Health Care in the Western Ukrainian People's Republic: Historical and Anthropological Aspects]. *Halychyna.* № 32. S. 83–91. [in Ukrainian].
6. Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti (dali – DALO) [State Archives of the Lviv Region (SALR)]. F. 257. Op. 1. Spr. 1483. Ark. 3.
7. Zariadzenie Derzhavnoho Sekretariatu osvity i virospovidan v spravi tymchasovykh zmin nauchnykh plianiv [Charge to the State Secretariat for Education and Religions in the Matter of Temporary Changes in Academic Plans] (1919). *Visnyk Derzhavnoho Sekretariatu osvity i virospovidan. Berezen.* 8. [in Ukrainian].
8. Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika 1918–1923 (2001) Dokumenty i materialy: u 5 t. [Western Ukrainian People's Republic 1918–1923. Documents and materials] / uklad.: O. Karpenko, K. Mytsan. Ivano-Frankivsk. T. 2. 262 s. [in Ukrainian].
9. Zemelnyi zakon [Land Law. Republic] (1919) *Republyka.* 8 travnia. 5. [in Ukrainian].
10. Korolko, A. (2018) Kulturno-osvitnia diialnist Ukrainykykh povitovykh shkilnykh rad Pokuttia periodu ZUNR (lystopad 1918 – traven 1919 rr.). [Cultural and Educational Activities of the Ukrainian District School Councils of Pokuttia during the ZUNR (November 1918 – May 1919)]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Istoriiia.* № 1. S. 80–97. [in Ukrainian].
11. Kuryliak, V., Ovchar, M. (2022) Borotba za derzhavnu samostiinist ukrainykykh zemel yak rezultat diialnosti Zakhidno-Ukrainskoi Narodnoi Respubliky. [The Struggle for State Independence of the Ukrainian Lands as a Result of the Activities of the Western Ukrainian People's Republic]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriiia: Istorychni nauky.* Tom 33 (72) № 3. S. 56–62. [in Ukrainian].

12. Lozynskyi, M. (1922) *Halychyna v rr. 1918–1920. [Galicia in 1918–1920] Viden.* 228 s. [in Ukrainian].
13. Pavlyshyn, O. (2009) Ivan Kurovets. [Ivan Kurovets]. *Zakhidno-ukrainska narodna respublika. 1918–1923. Uriady.* Postati. P. 139–141 [in Ukrainian].
14. Puhach, D. (2023) Realizatsiia sotsialnoi polityky ZUNR (na materialakh Rudkivskoho povitu). [Implementation of the social policy of the ZUNR (based on the materials of the Rudkiv district)]. *Halychyna.* Vyp. 36. S. 61–69. [in Ukrainian].
15. Sapiha, O. (2011) Kadrove zabezpechennia medychnoi ta sanitarnoi sluzhby UHA v 1918–1920 rr. [Staffing of the medical and sanitary service of the UGA in 1918–1920.]. *Viiskovo-naukovy visnyk.* 14. 93–107. [in Ukrainian].
16. Soroka, O. (2012) Derzhavne rehuliuвання medychnoi diialnosti na Prykarpatti v period pravlinnia Zakhidno-Ukrainskoi Narodnoi Respubliky (1918–1919). [State regulation of medical activity in the Carpathian region during the rule of the Western Ukrainian People's Republic (1918–1919)]. *Investysii: praktyka ta dosvid.* № 23. P. 111–113. [in Ukrainian].
17. Tymchenko, R. Derzhavne budivnytstvo ta polityko-ekonomichni peretvorennia ZUNR (lystopad 1918 – cherven 1919 rr.)/ [State Building and Political and Economic Transformations of the ZUNR (November 1918 – June 1919)] URL: https://www.hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/3_2022/9.pdf&ved=2ahUKewjq-7WkjqGMAxUoLRAlHcB6GG8QFnoECCkQAQ&usg=AOvVaw31YDAVFSTp0VPNeVin-8Kd [in Ukrainian].
18. Tymchenko, R. (2012). Sotsialno-ekonomichna polityka ZUNR. [Social and economic policy of the ZUNR]. *Problemy vyvchennia istorii Ukrainiskoi revoliutsii 1917–1921 rr. Vypusk 8.* P. 164–175. [in Ukrainian].
19. Trembitskyi, V. (1975) Sanitarno-medychna sprava v Ukraini. Sanitarno-chervono-khresna sluzhba v Halytskii derzhavi. [Sanitary and medical work in Ukraine. Sanitary and Red Cross Service in the Galician State]. *Visti kombatanta.* 2. 16–25. [in Ukrainian].
20. Ukhach, V. (2018) «Naiholovnishia zhura nashoi vlasty»: zemelna reforma u derzhavotvorenni ZUNR. [«The most important jury of our power»: land reform in the formation of the ZUNR]. *Tendentsii i perspektyvy rozvytku instytutiv prava ta derzhavy.* Kyiv : ArtEk. S. 285–288 [in Ukrainian].
21. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy (dali – TsDAVO Ukrainy) [Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine (CSAHAA of Ukraine)]. F. 3982. Op. 1. Spr. 2. Ark. 222. [in Ukrainian].
22. TsDAVO Ukrainy [CSAHAA of Ukraine]. F. 3982. Op. 1. Spr. 12. Ark. 15. [in Ukrainian].
23. TsDAVO Ukrainy [CSAHAA of Ukraine]. F. 3982. Op. 1. Spr. 13. Ark. 30. [in Ukrainian].
24. TsDAVO Ukrainy [CSAHAA of Ukraine]. F. 3982. Op. 1. Spr. 20. Ark. 3. [in Ukrainian].
25. Chanysheva, H. (2020) Sotsialna polityka: poniattia, tsili ta pravove zabezpechennia. [Social Policy: Concept, Objectives and Legal Support]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo.* Vyp. 11. S. 80–85. [in Ukrainian].
26. Sholohon, L. (2009) Osvitni protsesy v Zakhidno-Ukrainskii Narodnii Respublitsi. [Educational Processes in the Western Ukrainian People's Republic]. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist.* 18. 240–248 [in Ukrainian].
27. Yakymovych, B. (2017) Postat Ivana Kurovtisia v polityko-derzhavnytskomu prostori Halychyny (kinets XIX – persha tretyna XX st.). [The Figure of Ivan Kurovets in the Political and State Space of Galicia (late nineteenth – first third of the twentieth century)]. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist.* 29. 132–150. [in Ukrainian].